

MARK SALIVAN

POD
GRIMIZNIM
NEBOM

Prevela Ljiljana Petrović Vesković

VULKAN

IZDAVAŠTVO

Beograd, 2018.

Za osam hiljada italijanskih Jevreja koji nisu mogli da budu spaseni.

*Za milione koji su pali u ropstvo nacističke ratne mašinerije
i milione koji se nikad nisu vratili kući.*

I za Roberta Delendorfa, koji je prvi čuo ovu priču i spasao me.

PREDGOVOR

Početak februara 2006, u vreme kad sam imao četrdeset sedam godina, dotakao sam dno života.

Moj mlađi brat, koji mi je bio i najbolji prijatelj, umro je od alkoholizma prethodnog leta. Nešto pre toga napisao sam roman koji se nikome nije dopao, našao se usred poslovnog spora i dospao na ivicu bankrota.

Jedne večeri, dok sam se vozio auto-putem kroz Montanu, počeo sam da razmišljam o životnom osiguranju i zaključio da svojoj porodici više vredim mrtav nego živ. Palo mi je na pamet da se zakucam u potporni zid. Napolju je padao sneg i vidljivost je bila slaba. Niko ne bi posumnjao da sam to namerno uradio.

Međutim, tada sam u snežnom vrtlogu ugledao lica svoje supruge i sinova, i to me je nateralo da se trgnem. Kad sam skrenuo sa puta, drhtao sam kao prut. Na rubu nervnog sloma, povio sam glavu i počeo da preklinjem Boga i Univerzum da mi pomognu. Da mi podare neku priču, nešto veće od mene samog, neki poduhvat u kome ću moći da se izgurim.

Verovali ili ne, iste te večeri, na jednom prijemu u Bozmanu u Montani – baš u tom mestu od svih mesta na svetu – čuo sam deliće izuzetne i dotad nepoznate priče iz Drugog svetskog rata, čiji je glavni junak bio jedan sedamnaestogodišnji mladić iz Italije.

Moja prva reakcija na to bila je pomisao da priča o životu Pina Lele tokom poslednje dve godine rata ne može da bude istinita. Da jeste, sigurno bismo već čuli za nju. No, tada sam saznao da je dotični Pino šest decenija nakon tih događaja još bio živ i da se vratio u Italiju posle skoro trideset godina provedenih na Beverli Hilsu i u gradiću Mamot Lejks u Kaliforniji.

Rešio sam da ga pozovem. Gospodin Lela isprva nije bio raspoložen da razgovara sa mnom. Rekao je da on nije nikakav heroj, da bi se pre mogao nazvati kukavicom, što me je dodatno zaintrigiralo. Konačno, posle još nekoliko telefonskih poziva, pristao je da se vidimo ako dođem u Italiju.

Odleteo sam za Italiju i proveo tri nedelje sa Pinom u staroj vili u gradiću Leza na obali jezera Mađore, severno od Milana. Pino je tada imao sedamdeset devet godina, ali je još bio krupan, snažan, naočit, šarmantan, zabavan, i često neuhvatljiv. Satima sam sedeo pored njega dok je prizivao uspomene iz prošlosti.

Neka od Pinovih sećanja bila su tako upečatljiva da sam imao utisak kao da mi se događaji odvijaju pred očima. Druga su bila prigušenija, pa sam ga zasipao pitanjima kako bih razjasnio šta se tačno desilo. Primetio sam da Pino

izbegava, čak i da se plaši, da priča o određenim likovima i događajima. Kad sam konačno uspeo da ga ubedim da sa mnom podeli bolne uspomene, tragične priče koje su potekle sa njegovih usana često su nas terale da zajedno zajecamo.

Na tom prvom putovanju, takođe, razgovarao sam sa milanskim istoričarima koji su se bavili temom holokausta, sa katoličkim sveštenicima i pripadnicima partizanskog pokreta otpora. Zajedno sa Pinom posetio sam sva ključna mesta iz njegove pripovesti. Skijao sam i planinario po Alpima da bih bolje razumeo rute za bekstvo. Držao sam starog Pina u naručju kad se slomio od tuge na Trgu Pjacale Loreto i osećao kako mu telo podrhtava zbog osećanja gubitka dok smo prolazili ulicama oko zamka Sforca. Pokazao mi je gde je poslednji put video Benita Musolinija. U Duomu, veličanstvenoj milanskoj katedrali, posmatrao sam kako mu ruka treperi dok je palio sveću za pokojnike i mučenike.

I sve to vreme slušao sam priču o dve znamenite godine iz života Pina Lele, o tome kako je naprasno odrastao u sedamnaestoj i ostario u osamnaestoj godini, o usponima i padovima, iskušenjima i poredama, ljubavi i patnji. Moji lični problemi, i moj život u opštem smislu, postali su sitni i beznačajni u poređenju sa stvarima koje je taj čovek doživeo u mladosti. Njegov uvid u životne tragedije podario mi je novu perspektivu. Moje rane počele su da zarastaju, a Pino i ja smo postali dobri prijatelji. Kad sam se vratio kući, osećao sam se bolje nego godinama unazad.

Tokom naredne decenije, u pauzama između pisanja drugih knjiga, otisnuo sam se na još četiri putovanja kako bih istražio građu za Pinovu priču. Razgovarao sam sa osobljem Jad Vašema, izraelskog memorijalnog centra posvećenog žrtvama holokausta, i brojnim istoričarima iz Italije, Nemačke i Sjedinjenih Država. Provodio sam čitave nedelje po ratnim arhivima u tri pomenute zemlje i Ujedinjenom Kraljevstvu.

Razgovarao sam sa preživelim svedocima – bar sa onima koje sam uspeo da pronađem – kako bih potkrepio verodostojnost različitih događaja iz Pinove priče, kao i sa potomcima i prijateljima onih koji su odavno napustili ovaj svet, uključujući Ingrid Bruk, ćerku misterioznog nacističkog generala koji se nalazi u srcu ove zamršene priče.

Gde god je bilo moguće, držao sam se činjenica prikupljenih iz arhiva, razgovora i svedočenja, ali sam brzo shvatio da je zbog masovnog spaljivanja nacističkih dokumenata pred kraj Drugog svetskog rata papirni trag koji je vodio ka Pinovoj prošlosti u najboljem slučaju bio prilično iskrzan.

Posao mi je uveliko otežavala i svojevrsna kolektivna amnezija, koja je posle rata zahvatila Italiju i Italijane. Napisano je brdo knjiga o Danu D, savezničkim vojnim operacijama širom zapadne Evrope, i naporima hrabrih ljudi koji su rizikovali vlastite živote da bi spasli Jevreje iz drugih evropskih zemalja. Ali

nacistička okupacija Italije i katolička podzemna železnica koja je formirana da bi se spasili italijanski Jevreji privukla je malo pažnje. Oko šezdeset hiljada savezničkih vojnika poginulo je u borbama za oslobođenje Italije. Oko sto četrdeset hiljada Italijana izgubilo je život tokom nacističke okupacije. Pa ipak, postoji tako malo pisanih dokumenata o borbi za Italiju da su istoričari to nazvali „zaboravljenim frontom.“

Za pomenutu amneziju uveliko su bili zaslužni Italijani koji su preživeli rat. Ili, kako mi je rekao jedan stari italijanski partizan: „Još smo bili mladi i hteli smo što pre da zaboravimo rat. Želeli smo da strahote koje smo preživeli ostanu iza nas. U Italiji niko ne pominje Drugi svetski rat i zato ga se niko i ne seća.“

Zbog spaljivanja dokumenata, kolektivne amnezije i činjenice da su brojni svedoci već napustili ovaj svet do vremena kad je ta priča stigla do mene, na nekim mestima sam morao da rekonstruišem događaje i dijaloge oslanjajući se isključivo na sećanja koja je Pino mnogo decenija kasnije podelio sa mnom, na oskudne fizičke dokaze i maštu raspirenu istraživanjem i sumnjama koje su se tokom tog procesa začele u meni. U određenim slučajevima mešao sam i sažimao događaje i likove zarad narativne koherencije i dramatizovao epizode koje su mi opisane na daleko šturiji način.

Zbog svega toga, priča koja je pred vama ne predstavlja dokumentarno delo u narativnoj formi, već roman iz domena biografsko-istorijske fikcije, koji se uveliko oslanja na stvarne događaje iz života Pina Lele između juna 1943. i maja 1945. godine.

Ljubav sve pobeđuje.
– Vergilije

PRVI DEO

NIKO SPAVATI NEĆE

PRVO POGLAVLJE

9. jun, 1943.
Milano, Italija

1

Poput svih faraona, careva i tirana u istoriji, Duče je posmatrao krah imperije koju je vinuo ka nebesima. Doista, do tog popodneva na izmaku proleća 1943. godine, moć je isticala iz Musolinijevih ruku kao radost iz srca mlade udovice.

Potučena vojska fašističkog diktatora povukla se iz severne Afrike, savezničke snage bile su nadomak Sicilije, a Adolf Hitler je svakog dana slao još vojnika i ratnog materijala na jug kako bi učvrstio italijansku čizmu.

Pino Lela je sve to znao zahvaljujući Bi-Bi-Sijevim vestima, koje je svako veče slušao na radiju. A kad god bi negde krenuo, video bi da broj nacista neprestano raste. Šetajući milanskim srednjovekovnim ulicama, obuzeo ga je osećaj blaženstva, te mu je bilo lakše da potisne sukob koji se neumitno i silovito približavao. Za njega se Drugi svetski rat svodio na noćne vesti i izveštaje, koji bi na jedno uho ulazili, a na drugo izlazili. Potiskivao ih je razmišljanjem o tri stvari koje su mu bile najvažnije na svetu: devojkama, muzici i hrani.

Na kraju krajeva, Pino je tada imao samo sedamnaest godina. Bio je visok metar i osamdeset pet, težak sedamdeset pet kilograma, dug i vižljast, krupnih šaka i velikih stopala, neukrotive kose i nezgrapnog držanja, sa dovoljno akni na licu da nijedna devojka koju bi pozvao u bioskop nije pristajala da izađe sa njim. Pa ipak, pošto mu je priroda bila takva, Pina čak ni to nije moglo da pokoleba.

U društvu još dvojice mladića, Pino je tog dana samouverenim korakom marširao preko trga ispred Duoma, bazilike posvećene rođenju Svete Device Marije, veličanstvene gotske katedrale smeštene u samom srcu Milana.

„Danas ću upoznati prelepu devojku“, objavio je, uperivši prstom ka grimiznom pretećem nebu. „I zaljubićemo se jedno u drugo, ludo i tragično, i krenuti u veličanstvenu avanturu sa puno muzike, hrane, vina i spletki, iz dana u dan, iz sata u sat.“

„Glava ti je puna fantazija“, rekao je Karleto Beltramini, Pinov najbolji drug.

„Nije“, pobunio se Pino.

„Bogami jeste“, umešao se Pinov brat Mimo, dve godine mlađi od njega.

„Ti se zaljubiš u svaku lepuškastu devojkicu koju vidiš.“

„Ali mu ljubav uvek ostane neuzvrćena“, natuknuo je Karleto. Slabašne građe i okruglog lica, Karleto je bio mnogo niži od Pina.

„Tačno“, potvrdio je Mimo, koji je bio još niži.

Pino se nije obazirao. „Uopšte niste romantični.“

„Šta se tamo dešava?“, upitao je Karleto, pokazavši na muškarce koji su se vrzmali ispred Duoma.

Neki su stavljali isečene komade drveta u šupljine na prozorima, gde su donedavno stajali prelepi vitraži. Drugi su iz kamiona izvlačili vreće sa peskom i ređali ih na rastući bedem oko osnove katedrale. Treći su podizali reflektore pod budnim pogledom skupine sveštenika, koji su stajali pored velikih dvo-krilnih vrata na ulazu u katedralu.

„Idem da vidim“, objavio je Pino.

„Ja ću prvi“, dobacio je njegov mlađi brat, jurnuvši ka radnicima.

„On sve shvata kao takmičenje“, rekao je Karleto. „Moraće da nauči da ne trči pred rudu.“

Pino je prasnuo u smeh, dobacivši preko ramena: „Moja majka će ti biti zahvalna ako mu to objasniš.“

Zaobišavši radnike, Pino je krenuo pravo ka sveštenicima i potapšao jednog po ramenu. „Izvinite, oče.“

Bio je to muškarac od dvadeset i nešto godina, iste visine kao Pino, ali snažnije građe. Polako se okrenuo, osmotrivši Pina odozdo naviše, primetivši njegove nove cipele, sive lanene pantalone, uštirkanu belu košulju i svilenu zelenu kravatu koju je dobio za rođendan od majke. Na kraju mu se zagledao u oči, tako prodorno kao da je mogao da mu zaviri u glavu i otkrije sve grešne mladalačke misli koje su se skrivale unutra.

„Ja sam na bogosloviji“, rekao je. „Nisam zaređen. Ne nosim kragnu.“

„Oh, oprostite“, promrmljao je Pino, zastrašen njegovim držanjem. „Samo nas zanima zašto stavljate te reflektore.“

Pre nego što je mladi bogoslov stigao da odgovori, nečija čvornovata šaka pojavila se pored njegovog desnog lakta, kao da je pokušavala da napravi mesta. Mladić se pomerio u stranu, propustivši niskog mršavog sveštenika od pedeset i nešto godina, u beloj odori i sa crvenom kapicom na glavi. Pino ga je odmah prepoznao. Nešto mu se zamreškalo u stomaku dok se spuštao na koleno pred milanskim kardinalom.

„Vaše kardinalsko gospodstvo“, rekao je povijene glave.

„Treba da kažeš „eminencijo“, strogo ga je opomenuo bogoslov.

Pino ga je zbunjeno pogledao. „Ali moja engleska dadilja me je naučila da, ako nekad sretnem kardinala, treba da kažem 'Vaše kardinalsko gospodstvo.'“

Lice mladog bogoslova ostalo je neumoljivo, ali se kardinal Ildefonso Šuster tiho nasmejao, rekavši: „Mislim da je u pravu, Barbareski. Da sam u Engleskoj, tamo bi me oslovljavali sa 'vaše kardinalsko gospodstvo.'“

Kardinal Šuster bio je slavna i uticajna ličnost u Milanu. Kao katolički poglavar severne Italije, i čovek koji je blisko sarađivao sa papom Pijem Dvanaestim, kardinal se često pojavljivao u novinama. Pinu se u sećanje naročito urezao izraz na njegovom licu: kardinalov osmeh je svedočio o dobroti duše, ali mu je iz očiju zračila pretnja prokletstva.

Mladom bogoslovu nije bilo baš pravo. „Mi smo u Milanu, eminencijo“, procedio je, „a ne u Londonu.“

„Nema veze“, odvratio je Šuster. Potom je spustio ruku na Pinovo rame i rekao mu da ustane. „Kako se zoveš, mladiću?“

„Pino Lela.“

„Pino?“

„Kad sam bio mali, majka me je zvala Đuzepino“, objasnio je Pino, pridigavši se na noge. „I tako mi je ostao nadimak Pino.“

Kardinal Šuster je pogledao u „Malog Josifa“,* srdačno se nasmejavši. „Pino Lela. Mislim da ćemo zapamtiti to ime.“

Pino nije mogao da shvati zašto bi jedan uvažen čovek, kao što je milanski kardinal, rekao tako nešto.

U tišini koja je usledila zbunjeno je promrmljao: „Ovo nije prvi put da se srećemo, vaše kardinalsko gospodstvo.“

Šuster je delovao iznenađeno. „Zaista? Gde smo se to sreli?“

„U Kaza Alpini, planinarskom logoru oca Rea iznad Madezima. Pre mnogo godina.“

Kardinal Šuster se osmehnuo. „Sećam se te posete. Rekao sam ocu Reu da je on jedini sveštenik u Italiji čija je katedrala velelepna od Duoma i Bazilike Svetog Petra. Mladi Barbareski sledeće nedelje ide kod oca Rea.“

„Dopašće vam se i on i Kaza Alpina“, rekao je Pino. „Sjajno mesto za planinarenje.“

Nekim čudom, Barbareski se osmehnuo.

Pino je napravio smušen naklon i krenuo unazad, što je po svoj prilici još više zabavilo kardinala Šustera. „Mislio sam da te zanima zašto postavljamo reflektore?“

---

* Aluzija na Pinovo pravo ime, Đuzepe, što je zapravo italijanska verzija imena Josif; stoga bi Đuzepino bio „Mali Josif“. (Prim. prev.)

Pino je zastao. „Da?“

„To je moja ideja“, objasnio je Šuster. „Večeras počinje zamračenje. Ubuduće će jedino Duomo biti osvetljen preko noći. Ostaje nam samo da se molimo da piloti vide katedralu i da, zadivljeni njenom lepotom, odluče da je poštede bombardovanja. Trebalo je skoro pet stotina godina da se sagradi ovaj veličanstveni hram. Bila bi prava tragedija da preko noći nestane.“

Pino je skrenuo pogled ka prefinjenom pročelju masivne katedrale. Sagrađen od bledoružičastog mermera iz Kandolje, sa mnoštvom zašiljenih kula, balkona i tornjeva, Duomo je bio kao prekriven injem, jednako velelepan i bajkovit kao Alpi preko zime. Pino je voleo da skija i da planinari skoro isto kao što je voleo muziku i devojke. Kad god bi video tu katedralu, setio bi se visokih planina.

Međutim, sada je milanski kardinal smatrao da su katedrala i Milano u opasnosti. U Pinovim očima, vazdušni napad se prvi put pretvorio u realnu mogućnost.

„Znači, stvarno planiraju da nas bombarduju?“, promućao je.

„Nadajmo se da neće doći do toga“, rekao je kardinal Šuster. „Ali razborit čovek uvek mora da bude spreman za najgore. Zbogom, Pino, i neka te vera u Boga čuva u danima koji su pred nama.“

2

Milanski kardinal se udaljio. Obuzet čistim strahopoštovanjem, Pino je ostao da zuri za njim. Kad se okrenuo ka Karletu i Mimou, oni su bili jednako zapanjeni.

„To je bio kardinal Šuster“, rekao je Karleto.

„Znam“, odgovorio je Pino.

„Dugo ste pričali.“

„Stvarno?“

„Da“, potvrdio je Pinov mlađi brat. „Šta ti je rekao?“

„Da će zapamtiti moje ime. I da postavljaju reflektore da bombarderi ne bi razneli katedralu.“

„Vidiš?“ Mimo se okrenuo ka Karletu. „Rekao sam ti.“

Karleto je sumnjičavo odmerio Pina. „Zašto bi kardinal Šuster zapamtio tvoje ime?“

Pino je slegnuo ramenima. „Možda mu se svidelo kako zvuči. *Pino Lela*.“ Mimo je prezrivo huknuo. „Ti stvarno imaš bujnu maštu.“

Dok su napuštali Pjacu Duomo, začuli su grmljavinu. Prešli su na drugu stranu ulice i prošli kroz grandiozan zasvođen ulaz Galerije, prvog pokrivenog tržnog centra na svetu – dva široka ukrštena pasaža, duž kojih se pružalo mnoštvo prodavnica natkrivenih kupolom od gvožđa i stakla. Međutim, kad

su trojica mladića tog dana ušli u Galeriju, staklene ploče su bile uklonjene, tako da se iznad njihovih glava uzdizala samo potporna konstrukcija koja je bacala mrežu pravougaonih senki preko gradske tržnice.

Dok se grmljavina približavala, Pino je video brižna lica ljudi koji su promicali kroz Galeriju, ali nije delio njihovu strepnju. To je bila samo grmljavina, a ne eksplozija bombi.

„Hoćeš li cveće?“, doviknula je žena koja je stajala pored kolica sa sveže isečenim ružama. „Za tvoju devojku?“

„Kad je pronađem, doći ću“, odgovorio je Pino.

„Plašim se da ćete se načekati, sinjora“, dobacio je Mimo.

Pino je zamahnuo rukom ka mlađem bratu. Mimo je vešto izbegao udarac i šmugnuo, napustivši Galeriju i izletevši na trg ukrašen statuom Leonarda da Vinčija. Iza statue, sa druge strane ulice i tramvajskih šina, vrata Milanske skale bila su širom otvorena, propuštajući svež vazduh u slavnu opersku dvoranu. Treperavi zvuci violina i violončela, i glas tenora koji je uvežbavao skale, lepršali su ka ulici.

Pino je krenuo u poteru za bratom, ali je tada primetio jednu divnu devojku crne kose, kremaste kože i svetlucavih tamnih očiju. Devojka je odmicala preko trga, u pravcu Galerije. Ukopao se u mestu, ne skidajući pogled sa nje. Preplavljen žudnjom, prosto je zanemio.

Kad je devojka prošla, konačno je došao do glasa. „Mislim da sam se zaljubio.“

„Ja bih pre rekao da si zablentavio“, dobacio je Karleto iza njegovih leđa.

Mimo je napravio krug i krenuo nazad ka njima. „Upravo sam čuo da će saveznici biti ovde do Božića.“

„Ja bih voleo da Amerikanci i pre stignu“, objavio je Karleto.

„I ja“, složio se Pino. „Više džez! Manje opere!“

Naglo potrčavši, preskočio je praznu klupu i sleteo pravo na kružnu metalnu ogradu koja se pružala oko Da Vinčijeve statue. Pre nego što je skočio na zemlju na suprotnom kraju, vešto je skliznuo niz glatku površinu, dočekavši se kao mačka.

Ne želeći da zaostaje za bratom, Mimo je pokušao da izvede isti trik, ali je tresnuo na zemlju, pravo ispred tamnokose, čvrsto građene žene u haljini sa cvetnim dezenom. Žena je imala oko četrdeset godina, koju manje ili više. U ruci je nosila kutiju sa violinom, a na glavi široki plavi slameni šešir kojim se štitila od sunca.

Žena je bila tako zaprepašćena da umalo nije ispustila violinu. Ljutito je privila futrolu uz grudi, dok je Mimo jaukao i držao se za rebra.

„Ovo je Pjaca dela Skala!“, rekla je prekornim glasom. „Spomenik podignut u čast velikog Leonarda! Zar nemate nimalo poštovanja? Pronađite drugo mesto za svoje detinjarije!“

„Vi nas smatrate decom?“, upitao je Mimo, ponosno se isprsviši. „Mi vam delujemo kao mali dečaci?“

Žena se zagledala negde mimo njega, odgovorivši: „Da, dečaci koji ne razumeju ozbiljne stvari koje se dešavaju oko njih.“

Počeli su da nadiru tamni oblaci, pomračujući prizor. Pino se okrenuo, primetivši kako crni službeni dajmleer-benc promiče ulicom koja je razdvajala trg od operске dvorane. Crvene nacističke zastave bile su zakačene za oba branika, a na radio-anteni je lepršala generalska zastava. Pino je spazio siluetu nemačkog generala, kako sedi na zadnjem sedištu, uspravan kao prošac. Taj prizor ga je ispunio jezom.

Kad se ponovo okrenuo ka violinistkinji, ona se već udaljavala, visoko podignute glave i prkosnog držanja. Prešla je ulicu iza nacističkog automobila i ušla u operско zdanje.

Njih trojica su nastavili dalje. Mimo je šepao sa strane, jadikujući i trljajući desni kuk. Ali Pino ga je jedva slušao. Devojka plavosmeđe kose i očiju boje škrliljca spuštala se niz pločnik, pravo ka njima. Po njegovoj proceni, imala je dvadeset i neku. Bila je božanstvena u svakom pogledu, sa tim nežnim nosom, visokim jagodicama i usnama koje su se prirodno izvijale u lepršav osmeh. Otmenog držanja i srednje visine, na sebi je imala žutu letnju haljinu i nosila platnenu torbu u ruci. Skrenula je sa pločnika i ušla u pekaru pravo ispred njih.

„Opet sam se zaljubio“, objavio je Pino, prislonivši oba dlana uz grudi. „Jeste li je videli?“

Karletto je prezrivo huknuo. „Ti baš nikad ne odustaješ?“

„Nikad“, odvratio je Pino, potrčavši ka pekari kako bi provirio kroz izlog.

Devojka je stavljala vekne hleba u torbu. Primetio je da na levoj ruci nema burmu, pa je sačekao da plati i napusti radnju.

Kad je izašla, stao je ispred nje, stavio ruke preko srca i izustio: „Oprostite, sinjorina. Tako sam zanesen vašom lepotom da moram da vas upoznam.“

„Čuj ga samo“, progundala je ona, vešto ga zaobišavši i nastavivši niz pločnik.

Dok je odlazila, Pina je zapljusnuo miris njenog tela, pomešan sa mirisom jasmína. Opojní od bilo čega što je dotad osetio.

Pohitao je za njom, rekavši: „Verujte mi, to je istina. Ja svakog dana viđam mnogo lepih dama, sinjorina. Znaite, ja živim u modnoj četvrti, u San Babili. Tamo ima mnogo manekenki.“

Ona ga je iskosa osmotrila. „San Babila je fino mesto za život.“

„Moji roditelji tamo drže prodavnicu ženskih tašni. *Le borsete di Lela*. Znaate to mesto?“

„Moja... moja poslodavka je prošle nedelje tamo kupila tašnu.“

„Zaista?“ oduševljeno je rekao Pino. „Sad shvatate da potičem iz ugledne porodice. Da li biste bili radi da večeras izađemo u bioskop? Na repertoaru je film *Nikad nisi bila lepša*. Sa Fredom Asterom i Ritom Hejvort. Sa puno plesa i pevanja. Tako otmen. Baš kao vi, sinjorina.“

Ona je konačno okrenula glavu i prostrelila ga prodornim očima. „Koliko imaš godina?“

„Skoro osamnaest.“

Devojka je prasnula u smeh. „Plašim se da si premlad za mene.“

„To je samo film. Možemo da izađemo kao prijatelji. Za to nisam premlad, jelda?“

Ništa nije odgovorila, samo je nastavila da hoda.

„Šta kažete?“ upitao je Pino. „Da ili ne?“

„Večeras je zamračenje.“

„Kad film počne, i dalje će biti dan, a posle ću vas otpratiti do kuće, kako biste bezbedno stigli“, uveravao ju je Pino. „Dobro vidim po mraku. Kao mačka.“

Ona je napravila još nekoliko koraka, ništa ne rekavši, i Pinovo srce je sišlo u pete.

„Gde se daje taj film?“ upitala je.

Pino joj je rekao adresu. „Znači, bićete tamo? U pola osam, ispred bile-tarnice?“

„Deluješ kao zanimljiv dečko, a život je tako kratak. Što da ne?“

Pino se široko iskezio, stavio šaku preko grudi i rekao: „Do večeras.“

„Do večeras“, odgovorila je ona. Potom se osmehnula i krenula preko ulice.

Pino je nastavio da gleda za njom, zadihani i ošamućeni zbog trijumfa. Tek kad je zastala da sačeka tramvaj koji se bližio stanici i ponovo se okrenula ka njemu, nešto mu je palo na pamet.

„Oprostite, sinjorina“, doviknuo je preko ulice. „Niste mi rekli kako se zovete.“

„Ana“, odgovorila je.

„Ja sam Pino! Pino Lela!“

Tramvaj se bučno zaustavio, progutavši njegovo prezime i zaprečivši mu vidik. Kad je tramvaj nastavio dalje, više nije mogao da je vidi.

„Nema šanse da dođe“, objavio je Mimo, koji je sve vreme kaskao za njima. „Pristala je samo zato da bi te otkočila.“

„Naravno da će doći“, rekao je Pino. Osvrnulo se ka Karletu, koji ga je takođe sustigao. „To joj se videlo u očima, zar ne?“

Pre nego što su njegov drug i brat stigli da odgovore, munja je sevnula na nebu i prve kapi kiše, krupne i okrugle, sručile su se na zemlju. Sva trojica su počeli da trče.

„Odoh kući!“, doviknuo je Karleto i šmugnuo iza ugla.

DRUGO POGLAVLJE

1

Nebo se otvorilo. Počeo je potop. Pino je trčao za Mimom u pravcu modne četvrti. Kiša mu je prodirala do kostiju, ali nije mario. Ana će izaći sa njim u bioskop. Rekla je da hoće. Bio je u ekstazi.

Obojica su bili mokri do gole kože, a munje su palacale po nebu kad su konačno uleteli u zanatsku radnju njihovog ujaka, *Valigeria Albanese*, „Albanezeovi koferi“, smeštenu u crvenkastom zdanju u Viji Pjetra Verija broj 7.

Dok se voda cedila sa njih, ušli su u izduženu usku prodavnicu ispunjenu jakim mirisom nove kože. Police su bile pune finih akten-tašni, ženskih tašni, kofera i putnih torbi. U staklenim vitrinama bili su izloženi novčanici od pletene kože i divno izrađene tabakere i kožne fascikle. U radnji su zatekli dve mušterije: stariju ženu koja je stajala bliže vratima, i na suprotnom kraju prostorije, nacističkog oficira u sivo-crnoj uniformi.

Pino ga je pažljivo osmotrio, a onda je čuo kako starija žena govori: „Kuju da uzmem, Alberte?“

„Kuju god ti srce želi“, odgovorio je muškarac koji je stajao iza tezge. Kru-pan, širokih prsa i sa brkovima na licu, imao je na sebi tamnosivo odelo, uštirkanu belu košulju i kicošku plavu leptir-mašnu sa tufnama.

„Ali obe mi se sviđaju“, požalila se žena.

Prodavac je zagladio brkove, tiho se zacerekavši. „Onda kupi obe!“

Žena je neko vreme oklevala, a onda prasnula u kikut. „Da znaš da hoću!“

„Odlično! Odlično!“, rekao je brkati prodavac, protrljavši dlanove. „Greta, možeš li da mi doneseš kutije za ovu predivnu damu besprekornog ukusa?“

„Trenutno sam zauzeta, Alberte“, odgovorila je Pinova ujna, Austrijanka Greta, koja je usluživala nacistu. Greta je bila visoka mršava žena sa kratkom smeđom kosom i neusiljenim osmehom. Nemac je pušio, odmeravajući kožnu tabakeru.

„Ja ću doneti kutije, ujka Alberte“, ponudio se Pino.

Ujka Albert se osvrnuo. „Obriši ruke pre nego što ih uzmeš.“

Razmišljajući o Ani, Pino se ustremio ka vratima radionice, koja su se nalazila iza ujna Grete i nemačkog oficira. Dok je prolazio, Nemac se okrenuo da ga osmotri i Pino je na njegovim reverima primetio oznaku u obliku hrastovog